

ภ า ก ม น ว ก ข .

(ความเห็นของนักประวัติศาสตร์, สื่อสารมวลชน ต่อเอกสารเรื่องพันเวียง)

การอภิปรายแสดงข้อคิดเห็นของนักประวัติศาสตร์ต่อเอกสารเรื่องพันเวียง ในการประชุม
สัมมนาอาจารย์ประวัติศาสตร์ เรื่อง ประวัติศาสตร์อีสาน ที่ มศว.มหาสารคาม ระหว่างวันที่
๑๖ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

- บทความเรื่องเอกสารพันเวียง : ข้อขัดแย้งใหม่ในประวัติศาสตร์ จากวารสารสยามนิกร
อาทิตย์ ฉบับปลายเดือน ตุลาคม 2521

- บทความเรื่องเมืองท้าวไปฝั่งประวัติศาสตร์อีสานที่มหาสารคาม (ตัดตอนเฉพาะบทวิจารณ์
เอกสารพันเวียง) จากวารสารโลกหนังสือปีที่ 2 ฉบับที่ 4 มกราคม 2522

การอภิปราย "พื้นเวียง"

ม.ศ.ว. มหาสารคาม

- อาจารย์ชูศิริ จามรมานย์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดิฉันสนใจทาง เศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ ๓ จึงมีจุดที่อยากจะข้ก่อนคือความหมายของส่วย ส่วยไม่ หมายความว่าเมืองขึ้นที่ตองส่งส่วย แมว่าชายฉกรรจ์ที่ไม่สามารถเข้ารับราชการทหารได้ ก็อาจจะส่งส่วยแทนการ เป็นทหาร แล้วในแง่ของภาคอีสานไม่สามารถปลูกพืชพันธุ์ได้ในสมัยรัชกาล ที่ ๓ หรือก่อนหน้านั้น ก็อาจจะ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตอน ไม่ใช่ เพราะเหตุที่เป็น เมืองขึ้นเท่านั้น ส่วน หน้าที่ ๘ ที่พูดถึงปัญหาพระแก้วมรกต อาจจะ เป็นการ เข้าใจผิดแม่ ๆ เพราะทุกท่านตองยอมรับความ จริงว่า พระชัยเชษฐาไค้นำไปจากเมืองไทย ไม่ใช่จากนครศรีธรรมราช ไปแยงมาจากลาว เพราะ ฉะนั้นนี่เป็นการ เข้าใจผิดแม่ ๆ ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะตอง เจ็บแค้น ส่วนที่ดิฉันไม่ เข้าใจคือชื่อบุคคลที่ กลาวถึงนี้ก้มองดูคล้าย ๆ กับว่าผู้ที่ เป็นต้นปัญหานี้ ก็เป็นแค่ยกกระบัตรไม่ หมายความว่า เป็นเจ้า เมือง ซึ่งอาจจะ เป็น เรื่องส่วนตัวเองซึ่งอ่านจกกันมากกว่าที่จะหมายความว่า เป็นผู้ค้ำ เน้นการบีบคั้น และในฐานะที่ เห็นว่า เรื่องท้าวสุรนารีไม่ใช่ เป็น เรื่องนิยายมีหลักฐานข้อมูล มีสถานที่ปรากฏอยู่จริง ๆ แล้วบุคคลที่ เขียนเริ่มตนเราก้ไม่ทราบ แต่ตามที่บุตร รยายได้เขียนไว้ว่า ผู้ที่บันทึกเป็นสามเณร เป็น ลูกศิษย์ของพระองค์หนึ่ง ซึ่งพระท่านนี้จะเป็นทหารที่ไม่รู้อะไรทั้งหมคก้เป็นไปตามความ เข้าใจ และ อาจจะมื่อารมตศ เหตุการณ์ ก็อาจจะสร้างชอชุนเคื่องสร้าง เรื่อง เล็กเป็น เรื่องใหญ่ก็ได้ ตามขอ สงสัยของดิฉัน เพราะฉะนั้นก่อนที่จะพิจารณาเอกสารฉบับนี้เขียนเมื่อไหร่ ในสมัยเดียวกับ เหตุการณ์ หรือไม่ หรือเขียนจากคำบอกเล่าหรือจกจมาเขียนขึ้นที่หลังหรืออย่างไร อันนี้ตองลิดคณใน หน้าที่ก ว่าเอกสารฉบับนี้ควร เชื่อถือแค่ไหน แต่ไม่ใช่จะเก็บไว้เฉย ๆ ควรพิจารณาถอยไป ้อารมณเพื่อความ เป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย ดิฉันของทั้งขอ เสนอและขอสงสัยไว้แค่นี้

อาจารย์ชววิช ภูมิไธตถ ผู้บรรยาย

"อาจารย์โกเสณอแนวกิติที่ตี ผมไม่สบายใจ เหมือนกัน เพราะไม่ทราบว่าผู้เขียนเป็นใคร ท่านมีอคติหรือเปล่าเราก็ไม่รู้ และท่านก็ไม่บอกว่า จะเขียนเพื่ออะไร แต่ได้บอกไว้ไม่นานแนกว่าเพื่อที่จะเป็นเรื่องราวที่จะคุย เรื่องพันกัน และเพื่อบอกกับคนรุ่นหลังที่อยากรู้ ผมเห็นว่าเรื่องผู้เขียนเป็นใครนั้นน่าสนใจมาก เพราะถ้าเราทราบว่าผู้เขียนเป็นใคร เราก็สามารถเห็นอะไรชัดแจ้งมากขึ้น แต่ผมสนใจ เรื่องการแพร่ขยายอย่างกว้างขวาง แสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพล เห็นข้อความเรื่องของชาวอิสานถึงแม้ว่าเอกสารชิ้นนี้จะผิดพลาดอย่างไรก็ตาม เมื่อสมัย ๒๐ - ๓๐ ปีก่อนนี้ มีอิทธิพลของชาวอิสานพอสมควร โดยเฉพาะแถบลุ่มน้ำโขงไปสุดที่นครพนม อันนี้เป็นผลทางการเมืองหรือมี น่าสนใจ เพราะมีการอ่านในงั้น เขื่อนก็ จากกัการแพร่หลายของ เอกสารตอนนี้อีกไม่นานทำให้เกิดกบฏผีบ้า ผีผู ซึ่ง เป็นผลสะท้อนจากเอกสาร เรื่องนี้ใหม่ ผมว่าน่าสนใจ และผมว่าน่าจะพูดเรื่องผู้เขียนเพื่ออะไร ส่วนกรณีพระแก้วมรกตนั้น เป็นอีกฉบับหนึ่งซึ่ง เขียนไว้ เลื่อนลดขมมาก ผมจึงไม่เอาฉบับนั้นเป็นเกณฑ์ แต่ผมอยากยกให้ดูว่าเป็นเจตนาทางการ เมืองใดใหม่ อันนี้ผมพยายามเสนอความเห็นหลายๆ แง่ ผมอยากชี้หน้าเท่านั้นครับ"

อาจารย์สุเทพ สุนทร เกสัช มหาวิทยาลัย เชียงใหม่

"ผมจะไม่พิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ ผมอยากพูดว่าเอกสารฉบับนี้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อย่างไร อันนี้กับประวัติศาสตร์และพวกเราต้องพิจารณากัน ผมพูดไปขณะนี้คือการนำเอกสารชิ้นนี้สู่มือของประชาชน แต่ผมมองในแง่ที่ว่า เอกสารชิ้นนี้ขอเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาทำเป็นปรำปราม เพื่อผลทางการ เมือง และที่อาจารย์พูดมาเกี่ยวกับเรื่องคนที่เปลี่ยนไปเล็กน้อย แต่ผมว่ามีเจตนาที่แปลกไป เพราะขอเท็จจริงไปเปลี่ยนเป็นปรำปราม และที่น่าสนใจมากในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ตามที่เรายกขยายอิทธิพลการปกครองส่วนกลาง ก็ทำให้เกิดปฏิกริยาหลายอย่าง เช่นการกบฏของ เจ้าอนุเวียงจันทน์ หรือการแข็งข้อตอส่วนกลางต่างๆ ที่มีส่วนอย่างมากต่อการอพยพผู้คน นอกจากมีผลโดยตรงกับคนในดินนั้น ยังมีอะไรสักอย่างหนึ่ง เพื่อจะรวมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว มีประวัติศาสตร์มากมายทั้งภูมิภาคนี้และภูมิภาคอื่นที่ เหตุการณ์ต่างประวัติศาสตร์ เพื่อจะหาจุดรวมของประชาชน และเราน่าจะเปิดโอกาสให้พิจารณาในฐานะทางนี้ด้วย และผมเชื่อมั่นค่อนข้างแน่นอนว่าเอกสารชิ้นนี้ใช้ เป็นปรำปรามเพื่อผลในการรวมใจประชาชน หรืออย่างหนึ่งอย่างใด และขอพูดถึงขุนเจือง เมื่อวานนี้ก็เคยใช้ เป็นปรำปรามเหมือนกัน และผมคิดว่าเอกสารนี้คงจะเป็นปรำปราม ผมขอเปิดใจแค่นี้"

อาจารย์ประทีป ชูพุด มหาวิทยาลัยศิลปากร

"ผมจะชี้แจง เรื่องพระแก้วมรกตสักท่อนก่อน คือพระแก้วมรกตควรอยู่กับลานนามาก่อน และลานนามาด้านข้างก็เป็นฉันทน์ทอง ไม่ใช่ของไทยกลาง เพราะฉะนั้นตามที่อาจารย์ชวีรุทคนั้น เข้าใจผิดมากกว่า และตามที่อาจารย์ชวีรุทคนั้น ผมจะพูดกลุ่มเครือแกลนพั้งจะเข้าใจทันทีเพราะอยู่ในใกล้ชิดกับเหตุการณ์ และผมก็ทราบว่ามีชาวฝรั่ง เศรษฐคนหนึ่งได้ถูกกวาดต้อนในครั้งนั้นด้วย และไปบันทึกไว้ และมีบันทึกตรงกับเอกสารชุดนี้ ผมจึงอยากให้อาจารย์ชวีรุทชี้แจง เรื่องนี้ด้วย"

อาจารย์ชวีรุท ปุณโณตถก

"ผมได้คุยกับอาจารย์ฉลอง ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานของผมว่า ได้ข้อมูลจากฝรั่ง เศรษฐว่าจะส่งมาให้ผม แต่ผมยังไม่ได้รับ ผมเลยไม่กล้านำมาพูด และผมได้คุยจากปากคำของอาจารย์ฉลองว่า บาดหลวงคนนั้นไปอพยพไปกับการกวาดต้อนครั้งนั้นและกลับมาบันทึกไว้ตรงกับเอกสารชุดนี้ แต่ผมยังไม่ทราบแหล่งข้อมูลชุดนี้เพราะอาจารย์ฉลองยังไม่ได้ส่งมาให้ ตามเนื้อเรื่องนั้น เจ้าโคราชเป็นผู้ดูแลเรื่องมากกว่าและได้มีความเห็นใจกับการที่ชาวบ้านต้องอพยพไปอพยพมา และบาดหลวงคนนั้นได้พูดไว้หลายเรื่องในการอพยพ"

อาจารย์ศรีศักดิ์ วลัยโกตม มหาวิทยาลัยศิลปากร

"ผมอยากเสนออะไรบางอย่างที่เกี่ยวกับเอกสารชิ้นนี้ คือในภาคกลางได้มีเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง ซึ่งใกล้เคียงกับเอกสารชุดนี้ ตามเพลงยาวได้บรรยายถึงสภาพกรุงแตกและพม่าที่ทำให้คนไทยเจ็บช้ำน้ำใจ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับเอกสารชุดนี้ ผมจึงอยากเสนอว่าผู้แต่งนั้นเห็นเหตุการณ์และมีความรู้สึกกับเหตุการณ์นั้นมาก ผมไม่อยากจะพูดว่าเขาได้เขียน เพราะธรรมชาติของคนเราต้องการแสดงออก และผมเห็นด้วยกับอาจารย์สุเทพที่ว่า จะสร้างขึ้นมาก็เพื่ออะไรสักอย่างหนึ่ง ซึ่งก็เหมือนกับเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง ซึ่งสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสีหนาท ได้แต่งตั้งเพื่อจะไปรบพม่าอีกครั้งหนึ่ง และท่านก็ได้สร้างปราสาทต่างๆ ซึ่งคงมีเป้าหมายคล้ายกับเอกสารชุดนี้ และผมคิดว่าเอกสารชุดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์"

พ.ท.คำเนิน เลขะกุล กรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

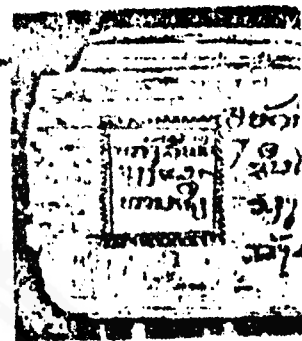
"ผมมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการตั้งเลขนั้นทำให้เคื่องครอน เพราะการตั้งเลข เป็นการขึ้นบัญชี โดยส่งคนจากภาคกลาง แล้วเรียกผู้ชายมาตั้งชื่อว่ามีอายุของไหนกรมไหน เพื่อสะดวกในการเรียก มาประจำกองทัพ แล้วทำให้ครอบครัวเคื่องครอนนั้นผมเข้าใจว่าเป็นการเข้าใจผิด เพราะไม่ได้นำ ครอบครัวไปควย และผู้หญิงก็ไม่ไค่สัก เด็กก็ไม่ไค่สัก ผมว่าขอนี้จะเข้าใจผิด และอาจจะ เคื่องครอนไค่คือ ผู้ที่ไปตั้งเลข เกิด คอรัปชั่นต้องนำเงินไปให้แล้วไม่ทองสัก หรือทองการโยกย้าย หน่วย อันนี้แน่นอนครับ เพราะการตั้งเลขนั้นเป็น... (เครื่องบันทึกเสียงชัดของ)

THANMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

โบราณคดี

เอกสารพื้นเวียง:

ข้อขัดแย้งใหม่ ในประวัติศาสตร์

วันที่ ๑๖-๑๘ พฤศจิกายน ที่จะถึงนี้ ทางวิทยาลัยครุศาสตร์ กามกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดสัมมนาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อีสานชั้น นับเป็นครั้งแรกที่พยายามศึกษาความเป็นมาของภาคอีสานอย่างกว้างขวาง การค้นคว้าใหม่ๆ ได้นำมาเสนอในการสัมมนาครั้งนี้แล้วแต่น่าสนใจทั้งสิ้น ในจำนวนหัวข้อที่อภิปรายกันมีเรื่องหนึ่งที่ควรระนำมาพูดถึงคือ การค้นพบเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่องคินอีสานที่เรียกกันว่า "เอกสารพื้นเวียง" เป็นเรื่องราวที่บันทึกถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับกรณีขมดเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ซึ่งมีเนื้อหาที่ไม่เหมือนกับ เรื่องราวที่เผยแพร่กันมา ผู้ที่นำมาเสนอคืออชวรัช บุญไคทก จากวิทยาลัยครุศาสตร์มหา

เอกสารพื้นเวียง กล่าวถึงข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าอนุวงศ์ ผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ กับ พระยาพรหมภักดี เจ้าเมืองโคราช คนแรกเป็นผู้จงรักภักดีต่อ สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ส่วนคนหลังเป็นผู้ทะเลาะทะเลาะกัน คือการเป็นใหญ่เหนือดินแดนลาวแต่เพียงผู้เดียว

ความอิจฉาริษยาและทะเลาะทะเลาะกันของพระยาพรหมภักดี นำความเดือดร้อนมาสู่คนนับแสนทั้งถูกฆ่าตาย และพลัดถิ่น ในชั้นต้นพระยาพรหมภักดีได้ขอร้องให้อ้าย ตา ก้อด ใจ เป็นขมดต่อกรุงเทพฯ อ้ายตา ก้อด ใจ ซึ่ง

มีพระยาพรหมภักดีสนับสนุน ก็ได้เข้ายึดเมืองจำปาศักดิ์ ทางกรุงเทพฯ ได้โปรดให้พระยาพรหมภักดี เจ้าเมืองโคราชปราบขมด แต่พระยาพรหมภักดีแกลังทำการไม่สำเร็จ จึงได้โปรดให้เจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองเวียงจันทน์เข้าปราบขมดอ้ายตา ก้อด ใจ และทำการได้สำเร็จ ซึ่งทำให้พระยาพรหมภักดีเสียหน้ามาก จึงได้พยายามที่จะก่อเรื่องไม่สงบขึ้นอีก โดยเรียกเก็บภาษีจากราชบุตรสูงกว่าเดิมถึงสองเท่า ครั้งหนึ่งตนเองเคยขบถ ไว้ส่วนอีกครั้งหนึ่งส่งเจ้ากรุงเทพฯ ในระหว่างนั้นราชบุตรในเขตลาว-อีสาน ได้รับความเดือดร้อนมาก และไปเข้าด้วยกับเจ้าอนุวงศ์ พระยาพรหมภักดี ก็ได้รับงานข่าวมาซึ่งกรุงเทพฯ ว่าหัวเมืองลาวใต้ต้องทนทุกข์ และไม่จงรักภักดีกับกรุงเทพฯ เหมือนก่อน

คนลาวซึ่งอยู่ใต้อาณัติของกรุงเทพฯ ได้รักพระยาพรหมภักดี ขุนศรี และใส่ร้ายต่างๆ นานาเกินที่จะทนได้ จึงได้พยายามรวบรวมพลพรรคเข้าต่อสู้กับความอหิวาต์ธรรม โดยมี เจ้าอนุวงศ์ เป็นหัวหน้า ในชั้นต้นต้องการเพียงต่อสู้กับพระยาพรหมภักดีเท่านั้น และยังขอมรับอำนาจจากกรุงเทพฯ เพราะเจ้าอนุวงศ์ตั้งแต่เด็กได้รับการเลี้ยงดูมาจากกรุงเทพฯ และพระองค์มีความจงรักภักดี ต่อรัชกาลที่ ๓ มาก แต่การถูกบีบบังคับจากพระยาพรหม

๑๒๐
 ๕/๕
 มงคลการวาทกรรมรวมกันประจักษ์ประจักษ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ๑๒๐
 ๕/๕
 มงคลการวาทกรรมรวมกันประจักษ์ประจักษ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภัคดี ทำให้ชาวลาวพยายามที่จะรวม
 รวมพลพรรคปลัดแตกจากไทย เพาะ
 ทนถนอมแต่ไม่ไหว ทฬลาวได้เข้ายึด
 อีสานและเข้าตีเมืองโคราชและยึดเมือง
 ได้ เพราะพระยาพรหมภักดีหนีออก
 จากเมืองไปก่อนแล้ว ทฬลาวได้กวาด
 ค้อนผู้คนในเมืองโคราชไปเวียงจันทน์
 แต่ขณะเดินทางชลอเมืองโคราชส่วน
 หนึ่ง ได้ถูกชนคือสุทพ ดาว ที่มุดเก็บ
 (ทุ่งสมมุติ) แขวงเมืองพิมาย และ
 พอลกัฟไทย จากกรุงเทพฯก็หนีไปอิง
 ได้ที่ทฬลาวแตกพ่ายกลับไป ทฬไทย
 เข้าตีนครเวียงจันทน์ และยึดได้พร้อม
 กับเจ้าเมือง หลวง ของ ดาว เสียอย่าง
 ย้อยยับ เจ้าอนุวงศ์ ถูกจับได้ และ
 ถูกส่งตัวไปยังกรุงเทพฯ ผู้รักความช
 ติธรรมและนักชาตินิยมอย่างเช่นเจ้าอนุ
 วงศ์ถูกนำมาใส่กรง และถูกประจาน
 เหมือนเคียวประจานทำให้พระองค์เจ้า
 สวรรคตในที่สุด เอกสารพื้นเวียงได้
 พรรณนาถึงความสูญเสียของลาว และ
 ให้ความเคารพภักดีต่อเจ้า อนุวงศ์ อย่าง
 สุดซึ้ง
 ในสงครามครั้งนั้น ชาวลาวถูก
 กวาดค้อนลงมาจากหัวเมืองลาวทั้งหมด
 เอกสารพื้นเวียง ได้บรรยาย ถึง ความ
 ทุกข์ทรมานความขมขื่นของ ชาวลาวที่
 ต้องพลัดพรากจากคนดินถิ่นกำเนิด
 ไปสู่ถิ่นที่ไม่รู้จัก ตลอดเวลาในการ
 เดินทางได้ถูกทารุณ เตะเย็บ โข โทจาก
 ผู้ชนะคือชาวไทย
 รัชช ปญโญทก ได้ชี้แจงก่อน
 ว่า... เรื่องพื้นเวียงนั้นเขียน

น่าจะเป็นกวีโคราช ซึ่งอยู่ในกองทัพ
 พระยาราชสุภาวดี (เจ้าพระยาบดินทร์
 เดชา) เพราะได้ให้รายละเอียดในการ
 ทำสงครามของพระยาสุภาวดีมาก และ
 การแต่งนั้นเขียนได้มีอรรถาธิบาย
 ที่เกิดขึ้น ครึ่งนั้นเขียน เพราะ ความทะ
 เยอะทะยานของเจ้าเมืองโคราชแค่เพียง
 ผู้เดียว และได้เน้นถึงความจงรักภักดี
 ของเจ้าอนุวงศ์สมเด็จพระเจ้าตากสิน ๓ การ
 คอสูชของชาวลาวมิใช่เป็นขบถคองกร
 เทพ แต่ต้องการปลดแอกจากการกด
 ข่มของเจ้าเมืองโคราช เอกสารพื้นเว
 ียงนั้นแตกต่างไปจากเอกสารที่เขียน
 ขึ้นในกรุงเทพฯ ทั้งที่เป็นเหตุการณ์
 เดียวกันแต่การบันทึกผลแตกต่างกันอย่าง
 สิ้นเชิง เอกสารจีนได้ก็ควรจะถูก
 ต้องเห็นถึงกับประวัติศาสตร์จะต้องทำ
 งานหนักกันทีเดียว
 เป็นที่ทาสังเกตว่า เอกสารพื้น
 เวียงไม่มีกล่าวถึง "ท้าวสุรนารี" หรือ
 "คุณหญิงโม" วีรสตรีในประวัติ
 ศาสตร์ไทยเลยวิเคราะห์จากเนื้อหาใน
 เอกสารพื้นเวียง แล้วจะเห็นได้ว่าถ้า
 เป็นเรื่องจริงก็ไม่น่าจะปรากฏ ท้าว
 สุรนารี ขึ้นในประวัติศาสตร์ไทย
 เพราะ ในทรรณะของ ผู้เขียนพื้นเวียง
 นั้น คุณหญิงโมเป็นภรรยาของพระยา
 พรหมภักดี เจ้าเมืองโคราช ซึ่งเป็น
 กลุ่มที่ทำให้ชาวอีสาน-ลาว เดือดร้อน
 และเอกสารพื้นเวียงกล่าวถึงการใส่ร้าย
 บ้ายชึ่งของพระยาพรหมภักดี คือเจ้าอนุ
 วงศ์ในการฟ้องร้องไปยังกรุงเทพฯ ฉะ

นันรัชกาลที่ ๓ จึงทราบข้อกล่าวพระ
 ยาพรหมภักดีแต่เพียงฝ่ายเดียวมาตลอด
 จึงมองเห็นว่า เจ้าอนุวงศ์ก่อการขบด
 โคยมิได้ สอบสวนเรื่องราวกันอย่าง
 จริงจัง ในท้ายที่สุดแผนการของพระ
 ยาพรหมภักดีสำเร็จผลบนความฉันทน
 ของชาวลาวทั้งชาติ และตนเองได้เป็น
 ใหญ่ในหัวเมืองลาว และภรรยาของ
 ท่านก็ได้เป็นวีรสตรีของชาติด้วย
 เอกสาร พื้นเวียงจะนับเป็นเรื่ง
 ราวหรือ เป็นนิเวศรที่จะมีการ สอบสวน
 เพื่อหาข้อเท็จจริงกันต่อไป ในอนาคต
 อย่างไม่รู้คิดบุคคลนำควรแก่การ สรร
 เจริญคือ รัชช ปญโญทก ผู้ที่นำเอก
 สารดังกล่าวมาเผยแพร่ และวิจัยเป็น
 ตบแรก แต่โดยความเป็นจริงแล้ว
 เอกสารพื้นเวียงฉบับที่รัชช ปญโญทก
 เพิ่งจะพบที่นครราชสีมา ทางกรม
 ศิลปากรสมัยยุคก่อนปีหนึ่ง มีเนื้อหา
 อย่างเดียวกัน ก็จากรักภณโบราณ
 เช่น คิ้ว คิ้ว หนึ่งถือ พน เมือง อีสาน
 และเจ้าหน้าทีกรมศิลปากรได้นำปลัดออก
 มาเป็นภรรยาไทยกลาง นานมาแล้ว
 เมื่อแปลเสร็จมิได้นำมาเผยแพร่คงเป็น
 เพราะ ทางกรมศิลปากรอาจกลัวว่าเอก
 สารดังกล่าวมีเนื้อหาขัดแย้งกับเอกสาร
 ของไทย จึงมิกล้านำมาเผยแพร่ทั้งกั
 ไว้ในสถานหนึ่งถือ ของหอสมุดแห่ง
 ชาติอย่างเดิม
 ท่านผู้สนใจเอา ไว้รอวัน สัมมนา
 ประวัติศาสตร์อีสานซึ่งจะมีขึ้นวันฉ

“นั่งรถทัวร์ไปฟังสัมมนาประวัติศาสตร์อีสานที่มหาสารคาม”^๐

การวิเคราะห์เอกสารพื้นเวียงโคราชของ รัชช ปูนโธมก คือหัวข้อเปิดบรรยายการศึกษาสัมมนาในวันรุ่งขึ้น การวิเคราะห์ “เอกสารพื้นเวียงโคราช” ได้เสนอประเด็นข้อคิดใหม่ทางประวัติศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎเจ้าอนุวงศ์และคุณหญิงโม เพราะมีเรื่องราวและข้อความขัดแย้งกัน เอกสารทางฝ่ายไทย ข้อคิดค้านอื่น ๆ ที่ได้คือ บทบาทความสำคัญของวรรณกรรม เพลงพื้นเมือง ซึ่งทำหน้าที่สื่อความหมาย แดงแพรความรู้ ความคิดที่มีอิทธิพล ข้อเท็จจริงที่ถ่ายทอดอาจผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงสมัยการใช้หลักฐานจากเอกสารส่วนนี้ จึงควรต้องรอบคอบระมัดระวัง แต่ในด้านกลับ เอกสารดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจประวัติศาสตร์ และเรื่องราวท้องถิ่นได้มากขึ้น ทั้งยังมองได้หลายแง่มุม การบรรยายเอกสารพื้นเวียงสามารถสะท้อนภาพความขัดแย้งทางความคิดของนักวิชาการออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกไม่ยอมรับว่าเอกสารส่วนนี้ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และน่าจะเชื่อถือได้มากนัก แต่อีกกลุ่มหนึ่ง เห็นว่ามีความสำคัญ และมีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ หากถูกนำมาเปลี่ยน ให้มีลักษณะเป็น อันเนื่องมาจากมีเป้าหมายทางการ เมืองบาง อย่าง สอดแทรก เช่นเดียวกับ เรื่อง ท้าวสูงขุนเจือง การถกเถียงโต้แย้งสร้างบรรยากาศที่ตึงเครียด และสะท้อนจุดยืนในการมองปัญหาของแต่ละฝ่ายได้ มันพอสมควร อาทิเช่น ประเด็นการสักเลข มีผู้เสนอว่าการสักเลขไม่ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน แต่ก็ถูกโต้แย้งอย่างแรงจากผู้เข้าร่วมสัมมนาคนอื่น ๆ แฉงคนพูดออกมาอย่างเหลืออาว การมองลักษณะดังกล่าวคือมองจากทัศนบุคคลผู้ได้เปรียบในสังคม ประเด็นของเอกสารการสักเลข พระแก้วมรกต ล้วนนำเข้าสู่ปัญหา การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มีผู้ (แฉง) กล่าวหาว่า การสัมมนาครั้งนี้จัดขึ้นเพราะ ต้องการที่จะแยกตัวออกจากประธานมิตร เหมือนกับที่มีผู้ต้องการแยกอีสานออกจากประเทศไทย ความคิดเห็นส่วนนี้เป็นเสียงกระหึบ โลกหนังสือ ไม่มีหลักฐาน จึงขอยกเว้น ไม่เปิดประเด็น

^๐ จากวารสาร “โลกหนังสือ” ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 มกราคม 2522 หน้า 9 - 10